

مهم‌ترین کوشش‌های فلسفی کنونی باید در چه حوزه‌هایی باشد؟

فنائی اشکوری گفت: مهم‌ترین کوشش‌های فلسفی در دوره کنونی باید در حوزه‌های سه‌گانه زیر باشد: تداوم تأملات در فلسفه اسلامی، فلسفه تطبیقی و فلسفه‌های مضاف به‌ویژه فلسفه‌های ناظر به عمل و زندگی.

فنائی اشکوری گفت: مهم‌ترین کوشش‌های فلسفی در دوره کنونی باید در حوزه‌های سه‌گانه زیر باشد: تداوم تأملات در فلسفه اسلامی، فلسفه تطبیقی و فلسفه‌های مضاف به‌ویژه فلسفه‌های ناظر به عمل و زندگی.

به گزارش خبرنگار مهر، فلسفه در تاریخ و فرهنگ اسلامی ریشه ستبری دارد، ولی نظر به آثاری که تاکنون سعی در شناساندن سیر تاریخی این سنت غنی نوشته شده‌اند، نشان می‌دهد که هنوز راه درازی در فهم درست این سنت در پیش است. آگاهی عمیق از سنت فلسفی در جهان اسلام، بدون در دست داشتن اثری که سیر تاریخی این سنت را به گونه‌ای تحلیلی و جامع ارائه کرده باشد، بسیار مشکل می‌نماید. در پاسخ به این نقطه ضعف محمد فنایی اشکوری و جمعی از نویسندگان به نگارش کتاب درآمدی بر تاریخ فلسفه اسلامی پرداخته‌اند. نویسندگان این اثر تصویری اجمالی، گویا، فراگیر، تحلیلی - انتقادی و به دور از تعصب از سیر فلسفه اسلامی عرضه کرده‌اند. همچنین فلاسفه برجسته، تحولات و مکاتب مهم فلسفی و علوم مرتبط با فلسفه (یعنی منطق، کلام و عرفان) را نیز در کانون توجه قرار داده‌اند. جلد سوم این اثر شامل حکمت اشراقی، مکتب فلسفی شیراز و اصفهان، حکمت متعالیه، مفسران و منتقدان حکمت متعالیه و فیلسوفان اسلامی معاصر است. در گفتگویی کوتاه با محمد فنایی اشکوری استاد فلسفه و عرفان تطبیقی به بررسی فلسفه و فیلسوفان اسلامی معاصر پرداخته ایم.

* شما در جلد سوم کتاب درآمدی بر تاریخ فلسفه اسلامی به فیلسوفان قرن حاضر هم پرداخته‌اید. همچنین کتاب مستقلی با عنوان مقدمه‌ای بر فلسفه اسلامی معاصر نوشته‌اید. به نظر شما فلسفه اسلامی در قرنی که ما در سال‌های پایانی آن هستیم چه وضعیتی داشته و چه مسیری را طی کرده و دستاوردهای آنچه بوده است؟ همچنین چهره‌های شاخص این دوره چه کسانی هستند؟

فلسفه اسلامی در قرن چهاردهم هجری شمسی پربرونق بوده است و هر چه زمان گذشته است بر رونق آن افزوده شده است. این دوره شاهد چند نسل از فیلسوفان بوده است که در اینجا به طور اجمال از آن یاد می‌کنیم. از میان نسل اول این دوره می‌توان از اساتیدی همچون آیات میرزا هاشم اشکوری، میرزا مهدی آشتیانی، میرزا احمد آشتیانی، رفیعی قزوینی، سید کاظم عصار، ابوالحسن جلوه، الهی قمشه‌ای، محمدتقی آملی، ابوالحسن شعرانی، امام خمینی و علامه طباطبایی نام برد.

فضای حاکم بر این دوره فضای سنتی است و عمده توجه فیلسوفان به تدریس و شرح و تحشیه آثار گذشتگان است، البته سه شخصیت اخیر تا حدی وارد فضای جدید تفکر در دوره معاصر شده‌اند. بی شک شمار فیلسوفان این دوره بسی بیش از این است. برای آشنایی با این فیلسوفان به کتاب تاریخ حکماً و عرفای متأخر بر ملاصدرا اثر جناب استاد منوچهر صدوقی سها می‌توان رجوع کرد.

* نسل دوم فلسفه اسلامی معاصر چه کسانی هستند و فلسفه اسلامی در این دوره چه ویژگی‌هایی دارد؟

از میان فیلسوفان نسل دوم که دوره فعالیتشان از حدود دهه چهل شمسی آغاز می‌شود می‌توان از اساتیدی همچون آیات شهید مطهری، سید جلال الدین آشتیانی، مهدی حائری یزدی، محمدتقی جعفری، شهیدسیدمحمدباقر صدر، حسن زاده آملی، جوادی آملی و مصباح یزدی نام برد. چنانکه می‌دانید در کتاب مقدمه‌ای بر فلسفه اسلامی معاصر دوازده تن از برجسته‌ترین فیلسوفان معاصر را معرفی کرده‌ام.

فیلسوفان اسلامی به دلیل مواجه شدن با فلسفه غرب و دنیای جدید و طرح شدن پرسش‌های فلسفی و الهیاتی نو، مباحث تازه‌ای را طرح کردند و افق‌هایی جدید را در فلسفه اسلامی گشودند

در این دوره فیلسوفان اسلامی به دلیل مواجه شدن با فلسفه غرب و دنیای جدید و طرح شدن پرسش‌های فلسفی و الهیاتی نو، مباحث تازه‌ای را طرح کردند و افق‌هایی جدید را در فلسفه اسلامی گشودند، البته آغاز این رویکرد به دو تن از فیلسوفان نسل قبل یعنی علامه شعرانی و علامه طباطبایی برمی‌گردد و اغلب فیلسوفان این دوره از شاگردان آن

اساتید به ویژه علامه طباطبایی و تحت تأثیر ایشان بوده اند. در این دوره گام های آغازین در شکل گیری فلسفه تطبیقی و فلسفه های مضاف برداشته شد.

*فیلسوفانی که شما در کتاب مقدمه ای بر فلسفه اسلامی معاصر از آنان سخن گفته اید همگی پیش از انقلاب اسلامی رشد کرده و بالیده اند. آیا در میان نسل پس از انقلاب این سنت به نحو موفقی ادامه یافته است و شخصیت هایی ظهور کرده اند و کار مهمی در فلسفه صورت گرفته است؟

بله! نسل سوم که دوران بالندگی آن پس از انقلاب اسلامی است به نحو موفقی به این سنت تداوم بخشیده است. رونقی که فلسفه اسلامی پس از انقلاب یافته است در تاریخ ما بی سابقه است. امروزه تدریس فلسفه در حوزه علمی و تعداد طلابی که به فلسفه اشتغال دارند قابل مقایسه با گذشته نیست. مراکزی که به فلسفه می پردازند و کتاب ها و مجلاتی که منتشرشده و می شوند بی سابقه است. در این دوره نیز اساتید و محققان فلسفه و مؤلفان آثار فلسفی بسیارند.

رونقی که فلسفه اسلامی پس از انقلاب یافته است در تاریخ ما بی سابقه است

در اینجا به عنوان نمونه به سه استاد معاصر مؤثر در تحول فلسفه در حوزه علمی قم پس از انقلاب اسلامی اشاره می کنم. یکی از این اساتید آیت الله علی عابدی شاهرودی است که بی شک استادی صاحب نظر و نوآور در فلسفه اسلامی و فلسفه تطبیقی به ویژه مقایسه فلسفه اسلامی با فلسفه نقدی امانوئل کانت فیلسوف نامدار آلمانی است. سه اثر مهم ایشان بنام: سنجش و اکتشاف، نقد قوه شناخت، و قانون اخلاق بر پایه نقد عقل به عقل، شاهد مدعای فوق است.

استاد دیگر آیت الله غلامرضا فیاضی است که سال ها به تدریس فلسفه اسلامی به ویژه حکمت متعالیه مشغول بوده اند و آرا ابتکاری و نوآوری های فراوانی دارند که در آثار مختلفشان طرح شده است، از جمله در کتاب های: تعلیقات بر نهایة الحکمة، علم النفس فلسفی، و جستارهای فلسفی. تبحر در متون فلسفی اسلامی و مطالعه تطبیقی بین فلسفه و متون دینی و کوشش برای سنجش آرا فلسفی براساس نقد عقلی و عرضه بر کتاب و سنت از ویژگی های رویکرد ایشان است.

استاد برجسته دیگر در این زمینه آیت الله سیدیدالله یزدان پناه است که از اساتید مسلم فلسفه و عرفان اسلامی و دارای اندیشه های نو و ابتکاری در هر دو حوزه است. کتاب های مبانی و اصول عرفان نظری، حکمت اشراق، فروغ معرفت و تأملاتی در فلسفه فلسفه اسلامی برخی از آثار ایشان است که تاکنون منتشر شده اند و انشا الله در آینده شاهد آثار درخشان دیگری از ایشان خواهیم بود. این اساتید فقط مدرس فلسفه نیستند، بلکه می کوشند افق هایی تازه در فلسفه بگشایند. استادان و پژوهشگران جوان دیگری هم هستند که در آینده بهتر و بیشتر شناخته خواهند شد.

*به نظر شما مهمترین تلاش های فلسفی ما در حال حاضر باید متمرکز بر چه حوزه هایی باشد؟

مهم ترین کوشش های فلسفی در این دوره باید در حوزه های سه گانه زیر باشد: تداوم تأملات در فلسفه اسلامی، فلسفه تطبیقی، و فلسفه های مضاف به ویژه فلسفه های ناظر به عمل و زندگی. می توان امیدوار بود که با این رویکردها و دستاوردها فلسفه اسلامی وارد مرحله جدیدی شود و بنیان های نظری تمدن نوینی اسلامی را پی ریزی کند.